

KEVÄT TUO SAHURIN

Liperiläinen Mikko Hartikainen sahauttaa joka kevät oman metsän tukkipuuta laudaksi ja lankuksi. Sahuri Jorma Monosen sirkkeli soi enää alle puolet vuodesta.

TEKSTI HEIKKI HAMUNEN | KUVAT HARRI MÄENPÄÄ

Sahuri Jorma Mononen tuo kenttäsirkkeliänsä Lampilan tilalle joka kevät. Osan laudoista Mikko Hartikainen myy eteenpäin, osa päättyy tilan omaksi rakennuspuuksi.

Mikko Hartikainen on ollut maa- ja metsätalousyrittäjänä 17 vuotta.

Vuosiluku 1915 harmaantuneen riihen päädyssä vie **Mikko Hartikaisen**, 39, ajatukset sukutilansa alkuaikoihin.

”Tuosta lähtien on meidän suku tällä tilalla sahannut. Ensimmäiset hirret sahattiin käsi-sahalla”, kertoo Pohjois-Karjalan Liperissä sijaitsevan Lampila-nimisen tilan isäntä.

On huhtikuun alku, ja Hartikaisen vieressä soi **Jorma Monosen** kenttäsirrkeli. Hartikainen on rahdannut paikalle sata kuutiota mäntyä ja kuusta omasta metsästä sekä runkoja kolmelta naapuritalalta.

”Tuulenskaatoja tai ylijäreitä ja paksuoksaisia mäntyjä, jotka eivät kelpaa sahamarkkinoille”, mies kuvailee keväänkolealla pihamaalla, jossa näkyy vielä viimeisiä lumenrippeitä.

Hartikainen sahauttaa puut omaksi ja naapureidensa rakennuspuuksi tai myy sahatus laudat ja lankut omille asiakkailleen. Myytävän tavarahan on saanut kaupaksi pienellä ilmoittelulla paikallislehdessä.

”Joka kevät on jotakin sahattua. Aina on sen verran tuulenskaatoja ja firmoille kelpaamatonta puuta. Jorma on sahannut meille melkein 30 vuotena, ensin isälle ja sitten pojalle”, Hartikainen sanoo. Hänen isänsä viettää jo eläkepäiviään.

Erikoislautaa tilauksesta
Sirkkelin vierellä häärää sahurin ja isännän lisäksi kolme miestä:

Hartikaisen **Antti**-veli, naapuri **Hannu Heikkinen** ja puuta metsästä korjannut koneyrittäjä **Jarmo Burman**.

Sahaus alkaa kello 8 ja päättyy kello 18.

”Pataljoonakeitto tarjotaan tulevassa kello 11 ja kahvit kello 15”, Hartikainen sanoo ja kiittää talkooväkeään. Sirkkeli saadaan pystyyn parissa tunnissa, kun se tehdään porukalla.

”Aina se on mukavampi yhdessä tehdä. Tämä ei nimittäin ole mitään heinätossuhommaa, kun viikonkin ottaa vastaan puuta. Siinä pitää olla vähän ruutia ranteissa.”

Hartikainen ei pidä suurten sahujen tuottamaa ja rautakauppojen myymää puutavaraa kilpailijanaan. Omista puista sahataan erikoismittoja, joita ei kaupasta saa.

”Tällä sahauksella tehdään ennakotilauksen mukaan 6–9 metrin pituisia ja 200–250 millä leveää lautaa kahdelle rakennustyömaalle omakotitalojen ulkovuoraukseen. Ostaja haluaa pitkää lautaa, jotta saa tehtyä seinän kerralla ja hukkapalojen määrää on pieni.”

Viikon urakasta kertyy sahatavaraa viiteen kuuteen eri käyttökohteeseen. Osa päättyy korjausrakentamiseen omalle tilalle, jonka rakennukset ovat pitkälti 1900-luvun alkupuolelta.

”Joka vuosi meillä on omia rakennuskunnostuksia. Vanhaan navettaan kun teimme katto-orsia, niiden minimipituus oli 8,6 metriä. Ei sellaisiakaan ihan joka sahalla ole vakiona saatavilla”, Hartikainen kertoo.

Sahurit jääneet eläkkeelle
Maatalouden rakennemuutos näkyy kenttäsahureiden työkuvassa. Aktiivisten tilojen määrä vähenee, eikä korjausrakentaminen enää työllistä samaan malliin kuin ennen.

Vielä 1990-luvulla Jorma Mononen sahasi pitkää päivää 7–8 kuukautta

vuodessa. Nyt sahaustöitä riittää enää 5–6 kuukaudeksi.

”Liperissä oli 1990-luvulla viisi tai kuusi sahuria. Nyt olen ollut viimeiset kymmenen vuotta pitäjän ainoa sahuri. Suurin osa on jäänyt eläkkeelle”, 54-vuotias Mononen sanoo.

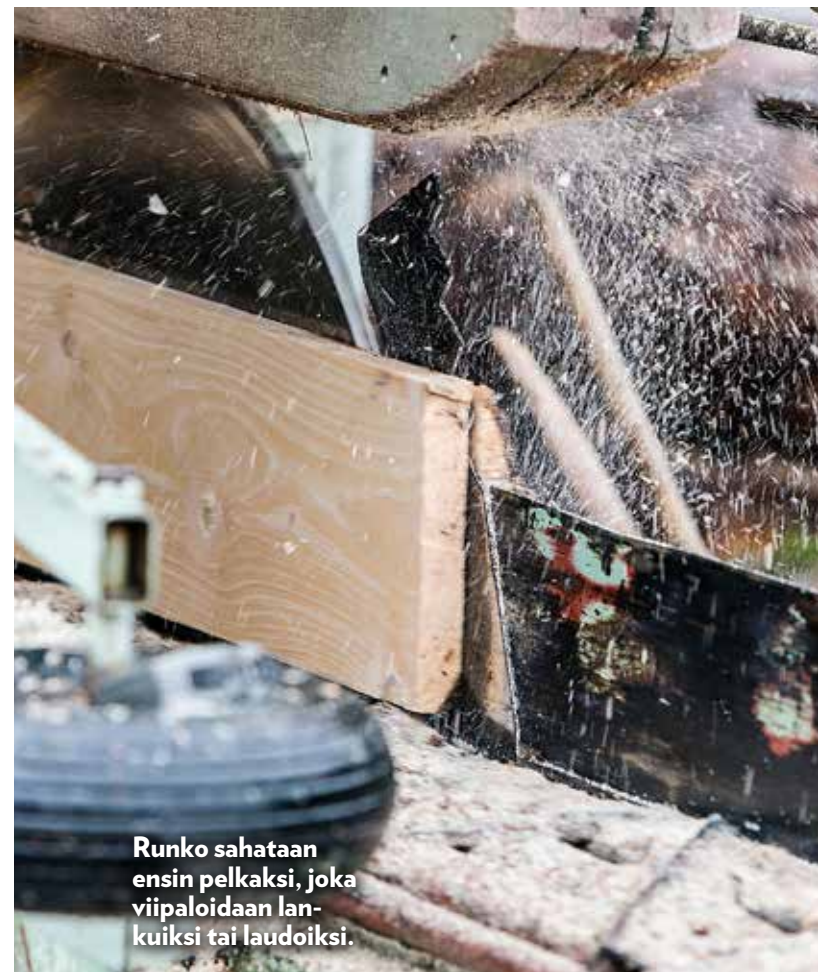
Aiemmin Mononen sahasi paljon rakennuspuuta omakotitaloihin.

”Nykyään ihmiset ostavat valmiita talopaketteja. Edellisen kerran sahasin omakotitalon tarpeita kolme vuotta sitten.”

Jatsailut jäävät pois
Mononen kuitenkin uskoo, että omasta puusta sahauttaminen kannattaa metsänomistajalle. Syitä ovat sahatavaran parempi laatu ja hinta.

Paksuimpia runkoja voi joutua sahaamaan osittain moottorisahalla.

Runko sahataan ensin pelkaksi, joka viipaloidaan lankuiksi tai laudoiksi.

Erityisesti pihapuissa on usein nauvoja, jotka tylsistyttävät terän.

Lähipuu on kilpailuvaltti

Piensahojen yhteistyöjärjestö Suomen Sahayrittäjät ry lähtee rakentamaan lähipuulle omaa tuotemerkkiä.

”Lanseeraamme tuotemerkkin, jonka avulla lähipuusta tehdyt tuotteet erottuvat markkinoilla”, sanoo yhdistyksen puheenjohtaja **Timo Ripatti**.

Tuotemerkki alleviivaa omasta metsästä tai lähiseudulta hankitun puun ympäristöarvoja.

”Lähipuu-yhteisömerkillä kerromme lopuasiakkaille paikallissahurin puuhankinnan ja jalostuksen positiivisista vaikutuksista kestävään kehitykseen ja paikallistalouteen. Aina, kun materiaaleja jalostetaan heti niiden alkulähteillä, tuotteen ekologisuus korostuu”, Ripatti sanoo. ”Lähipuu on arvovalinta paikallisen hyvinvoinnin puolesta.”

Tuotemerkki lanseerataan vaiheittain tänä ja ensi vuonna. Vuonna 2017 yritykset koulutautuvat tuotemerkkin käyttöön, ja vuonna 2018 merkki näkyy jo kuluttajaviestinnässä.

Piensahoja on Suomessa 1 200

Piensahojen määrä on vähentynyt 1990-luvun alun noin 10 000 sahasta noin 1 200 sahaan.

Puolet piensahoista on kiinteitä sahoja, puolet siirrettäviä ns. rahtisahoja. Höyläämöjä on noin 600.

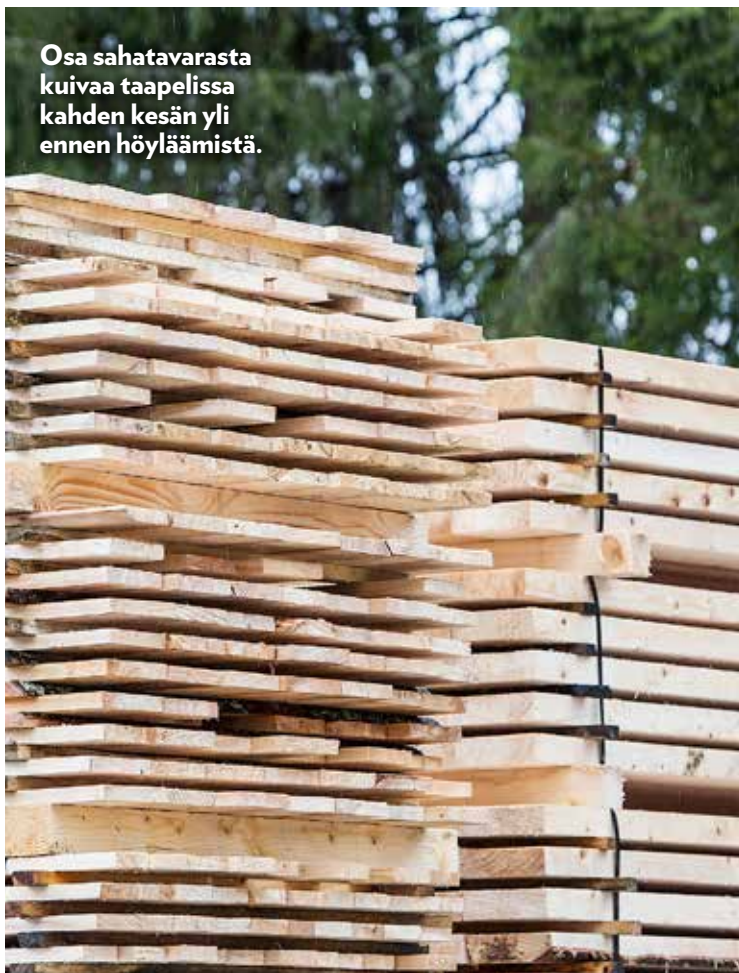
Rahtisahayrittäjät sahaavat tyypillisesti maa- sekä metsätalouden tai koneurakoinnin sivuelinkeinona. Siirrettävillä sahoilla sahataan vuodessa 45 000–50 000 kuutiota pyöreää puuta.

Piensahoja löytää Suomen Sahayrittäjien nettisivuilta tai kysymällä paikallisesta metsänhoitoyhdistyksestä.

LÄHDE
Suomen Sahayrittäjät

Rungot on kaadettu ja korjattu talvella ennen kelirikkoa.

Osa sahatavarasta kuivaa taapelissa kahden kesän yli ennen höyläämistä.

» Käytämme kaiken sahapinnan omassa kattilassamme. »

Kun sahurin päiväkorvaus on 600 euroa ja sillä saa valmista sahatavaraa kymmenen kuutiota, tulee kuution hinnaksi 60 euroa. Vaikka tähän lisäisi puuraaka-aineen hinnan, on ero merkittävä kuluttajakaupan 200–400 euron kuutiohintoihin.

”Jos omassa metsässä kasvaa hyvälaatuista puuta, siitä sahatun puutavaran laatu on parempi. Kaupassa et saa halvalla hyvää. Sahuri osaa tehdä tavaraa raaka-aineen mukaan: oksaisemmasta osasta lankkua rakennuksen runkoon ja paremmasta seinälautaa.”

Kenttäsahausten edut eivät avaudu kuin kokemuksen kautta. Mononen kertoo esimerkin omakotitalon rakentamisesta.

”Yhdellä omakotitalokohteella sahasin ensin ulkovuorauslaudat metsänomistajan omista puista. Asiakas sanoi, että hän ostaa rakennuksen puurungon muualta. Katsoin puukasaa ja kysyin, miksi minä en saisi sahata myös runkopuuta, kun sopivia runkoja oli paljon. Sahattiin sitten itse, ja asiakas sanoi, että hän säästi tällä tavoin 3 000 euroa.”

Mononen sanoo, että kaupasta sahatavaraa ostaessaan suomalainen myös kitsastelee.

”Kerralla ei tule ostettua tarpeeksi tavaraa, vaan ostetaan hyvin pihisti. Lisäkuluja tulee, kun joutuu monta kertaa käymään uudestaan ostamassa. Paikan päällä kun sahataan, ei ole kuin käydä lautoja taapelista. Aika monta jatsailua jää pois.”

Pintalauta palaa

Myös Mikko Hartikainen laskee saavansa sahausttamisesta itselleen vaivanpalkkaa. Sahaamisen hyötyä lisää se, kun sahapinnat voi polttaa lämmöksi oman tilan keskuskattilassa.

”Käytämme kaiken sahapinnan omassa kattilassamme. Päärakennus ja harrastepajana oleva vanha navetta pidetään lämpiminä, ja sauna lämpiää joka päivä.”

Hartikainen arvostaa mahdollisuutta käyttää oman tilan sahatavaraa myös harrastamiseen. Puutyöperinne kulkee perheestä sukupolvelta toiselle.

”Appiukko on vireä rakentaja, isäukko samoin. Joku höyläty lankunpätkä pitää aina olla vanhoille isännille. Vanhempikin mies kyllä rakentaa kuivasta puusta.”

Tilan isäntä ei aio katkaista vuosikymmenien mittaista kevättalven sahausperinnettä. Päinvastoin hän suunnittelee vireää rakentamista myös tuleville vuosille.

”Seuraavan kymmenen vuoden aikana ne uroteot pitää tehdä, jos ylipäänsä aikoo. Sen jälkeen pitää siirtyä rakennushommista pienempiin töihin ja toivoa, että seuraava polvi ottaa ohjat käsiinsä.”

Jos ennusmerkit pitävät paikkansa, nuori polvi ei sekään jää toimeettomaksi.

”Vanhin poikani, peruskoululainen, rupesi pari päivää sitten sahaamaan karhua tuosta pölkystä”, Hartikainen hymyilee. ●